

SAMMENLIGNENDE OPSTILLING AF FADERVOR, INDSTIFTELSESORDENE OG DEN ARONITISKE VELSIGNELSE.

Af Holger Villadsen

Udarbejdet i 1992 i forbindelse med et bispemøde i Løgumkloster april 1992.

Opstillingen er kronologisk, fra reformationstiden og til i dag. I venstre spalte anføres tekstformen ifølge bibeloversættelserne og i højre spalte den tilsvarende form ifølge liturgisk kildemateriale (alterbøger, ritualbøger, gudstjenesteordninger). Opstillingen gør langt fra krav på at være komplet, men kun på at repræsentere hovedpunkterne i den historiske udvikling.

Der har det meste af tiden været forskelle mellem bibelformen og den liturgiske form. Samtidigt ser der ud til at være tale om en gensidig påvirkning og en stigende konvergens. Det er – så vidt jeg kan se – først i dette århundrede, at der har været tale om fuldstændigt sammenfald mellem bibelform og liturgisk form, hvad angår Fadervor og Velsignelsen. Indstiftelsesordene har i liturgien hele tiden været en selvstændigt udformet tekst. Påvirkningerne ser også ud til her at være gået begge veje

Fadervor (Matt. 6,9-13)

Bibelform

Liturgisk form

Haandbog, Malmø 1535

Fader vor du som est y hymmellin
helligt worde dit naffn tilkomme oss
dit rige vorde din vilie som y
hymmelin oc saa paa iorden Giff os y
dag wort daglige brødt Oc forlade oss
wore synder som wy forlade wore
skyldener / Oc ledt oss icke y
frestelse Men frelss oss fra dett onde.
Amen.

Chr. III's Bibel 1550

Vor Fader i Himmelen. Helligt vorde dit Naffn. Tilkomme dit Rige. Vorde din Villie / paa Jorden som i Himmelen. Giff oss i dag vort daglige Brød. Oc forlad os vor skyld / som wi forlade vore Skyldener. Oc leed oss icke i fristelse. Men frelss os fra ont. Thi Rigit er dit / oc Krafft / oc Herlighed i ewighed. Amen.

Palladius' Alterbog 1556 (nadver)

Fader vor du som est i himmelen / helligt vorde dit Naffn / tilkomme dit Rige / vorde din vilie her paa Jorden som hand er i himmelen / giff oss i dag vort daglige Brød oc forlad oss vor skyld som wi forlade vore skyldener / Leed oss icke udi fristelse / Men frels oss fra ont. Amen.

Palladius' Alterbog 1556 (dåb)

Fader vor som est i himmelen. Helligt vorde dit Naffn. Tilkomme dit Rige. Vorde din Villie paa Jorden som i Himmelen. Giff oss i dag vort daglige Brød. Oc forlad oss vor skyld / som wi forlade vore skyldener. Oc leed oss icke i fristelse / Men frelss oss fra ont. Amen.

Frederik IV's Bibel, version 1647, trykt 1717

Vor Fader / du som est i himlene; Helliget vorde dit navn; komme dit rige; Skee din vilie / som i himmelen (saa) og paa jorden.
Giv os i dag vort daglige brød; Og forlad os vore skylder / saa som vi og forlade vore skyldener; Og led os ikke i fristelse / men frie os fra det onde / thi dit er riget og kraften og herligheden i evighed. Amen.

Kirkeritualet 1685

Fader vor du som est i Himmelen etc.

NT-oversættelse fra 1819:

Vor Fader, du som er i Himlene!
Helliget vorde dit Navn; komme dit
Rige; ske din Villie, som i Himmelen,
saa og paa Jorden;
giv os idag vort daglige Brød;
og forlad os vor Skyld, som og vi
forlade vore Skyldnere;
og led os ikke ind i Fristelse; men fri
os fra det Onde;
thi dit er Riget og Kraften og
Herligheden i Evighed. Amen.

Alterbog 1830, nadver:

Fader vor, du, som er i Himmelen!
Helliget vorde dit Navn! Tilkomme
dit Rige! Ske din Villie, som i
Himmelen, saaledes og paa Jorden!
Giv os i Dag vort daglige Brød!
Og forlad os vor Skyld, som vi og
forlade vore Skyldnere!
Leed os ikke i Fristelse! Men fri os fra
det Onde!
Thi dit er Riget, Magten og Æren i
Evighed.

Alterbogen 1901:

Fader vor, du, som er i Himlene!
Helliget vorde dit Navn! Tilkomme
dit Rige! Ske din Vilje, som i
Himmelen, saaledes og paa Jorden!
Giv os i Dag vort daglige Brød!
Og forlad os vor Skyld, som og vi
forlade vore Skyldnere!
Og led os ikke ind i Fristelse! Men fri
os fra det onde!
Thi dit er Riget og Magten og Æren i
Evighed. Amen.

NT-oversættelse fra 1907:

Vor Fader, du, som er i Himlene!
Helliget vorde dit Navn; komme dit Rige; ske din Villie, som i Himmelen saaledes ogsaa paa Jorden; giv os i Dag vort daglige Brød; og forlad os vor Skyld, som ogsaa vi forlade vore Skyldnere; og led os ikke i Fristelse; men fri os fra det onde; thi dit er Riget og Magten og Æren i Evighed! Amen.

Ritualbog trykt i 1912:

Vor Fader, du, som er i Himlene!
Helliget vorde dit Navn; komme dit Rige; ske din Vilje, som i Himmelen, saaledes ogsaa paa Jorden; giv os i Dag vort daglige Brød; og forlad os vor Skyld, som ogsaa vi forlader vore Skyldnere; og led os ikke i Fristelse; men fri os fra det onde; thi dit er Riget og Magten og Æren i Evighed. Amen.

Biskoppernes Vejledning 1949:

Fader vor, du, som er i himlene.
Helliget vorde dit navn. Komme dit rige. Ske din villie, som i himmelen, saaledes ogsaa paa jorden. Giv os i dag vort daglige brød. Og forlad os vor skyld, som ogsaa vi forlader vore skyldnere. Og led os ikke i fristelse. Men fri os fra det onde. Thi dit er riget og magten og æren i evighed.

NT-oversættelsen fra 1948:

Vor Fader, du som er i Himlene!
Helliget vorde dit navn; komme dit rige; ske din vilje paa jorden, som den sker i Himmelen; giv os i dag vort daglige brød; og forlad os vor skyld, som ogsaa vi forlader vore skyldnere; og led os ikke ind i fristelse; men fri os fra det onde; thi dit er riget og magten og æren i evighed! Amen.

Biskoppernes Vejledning, 2. udg. fra 1955:

Vor Fader, du, som er i Himlene!
Helliget vorde dit navn; komme dit rige; ske din vilje paa jorden, som den sker i Himmelen; giv os i dag vort daglige brød; og forlad os vor skyld, som ogsaa vi forlader vore skyldnere; led os ikke ind i fristelse; men fri os fra det onde; thi dit er riget og magten og æren i evighed! Amen.

Betænkning 625, 1971:

Fader vor, du som er i Himlene!
Helliget vorde dit navn. Komme dit
rige. Ske din vilje, som i Himmelen,
således også på jorden. Giv os idag
vort daglige brød. Og forlad os vor
skyld, som også vi forlader vore
skyldnere. Og led os ikke (ind) i
fristelse. Men fri os fra det onde. Thi
dit er riget og magten og æren i
evighed.

*Foreløbige Ændringer 1972 og
Alterbogsforslaget 1985:*

Vor Fader, du, som er i Himlene!
Helliget vorde dit navn; komme dit
rige; ske din vilje som i Himmelen,
således også på jorden; giv os i dag
vort daglige brød; og forlad os vor
skyld, som også vi forlader vore
skyldnere; og led os ikke (ind) i
fristelse; men fri os fra det onde; thi
dit er riget og magten og æren i
evighed! Amen.

NT-oversættelse 1992:

Vor Fader, du som er i himlene!
Helliget blive dit navn,
komme dit rige,
ske din vilje
som i himlen således også på jorden;
giv os i dag vort daglige brød,
og forlad os vor skyld, som også vi
forlader vore skyldnere,
og led os ikke ind i fristelse,
men fri os fra det onde.
For dit er Riget og magten og æren i
evighed! Amen.

Ritualudvalget, marts 1992:

Fader vor, du som er i himlene!
Helliget vorde dit navn,
komme dit rige,
ske din vilje
som i himlen således også på
jorden.
Giv os i dag vort daglige brød,
og forlad os vor skyld, som også vi
forlader vore skyldnere,
og led os ikke i fristelse,
men fri os fra det onde.
Thi dit er riget og magten og æren i
evighed!

Indstiftelsesordene (jfr. 1. Kor. 11,23-25)

NT-oversættelse: 1. Kor. 11,23-25

Nadverritual

Claus Mortensens Messebog 1528

Vor herre Jhesus christus y then nat
ther han bleff faarraad: togh han
brødet: tackede oc brøde: oc gaff syne
discipeler oc sagde Tager the hen oc
edhereth: the er mith legomme: som
bliffuer giffuet for edher: the giører y
min hukommelse.

Lige maade tog han oc kalcken effther
affthens maaltid oc sagde Tager oc
dricker allesamen ther aff: thette er
the ny testamentis kalck y mitt blodh:
the som bliffuer udgiffuet for eder oc
for mange: til syndernis forladelse:
thette giører: saa offte som y dricke: y
min hukommelse

Chr. III's Bibel 1550

Thi at vor HERRE Jhesus / i den nat
som hand bleff forraad / tog hand
Brødet / tackede / oc brød det / oc
sagde / Tager / æder / det er mit
Legeme / som brydis for eder / Det
gører i min Hukommelse.

Disligest ocsaa Kalcken / effter
Nadueren / oc sagde / Denne Kalck
er det ny Testamente i mit Blod / Det
gører / saa offte som i det dricke i
min Hukommelse.

Palladius' Alterbog 1556

Statim Accepto pane.

Vor Herre Jesus Christus i den nat der
hand bleff forraad Tog hand brødet
tackede oc brød det / gaff sine
Discipler oc sagde / Tager dette hen
oc ædered det er mit legom / som
giffues for eder det gøre i min
hukommelse.

Accepto Calice.

Lige saa tog hand oc kalcken effter
aftensmaltid tackede gaff dennom oc
sagde / Dricker alle der aff dette er
det ny Testamentis kalck i mit blod
det som blifuer udgydet for eder til
syndernis forladelse / dette gører saa
offte som i dricke i min hukommelse.

... at den Herre Jesus i den nat / som
hand blev forraad / tog han brød. Og
takkede / og brød (det) / og sagde:
tager / æder / dette er mit legeme /
som brydes for eder / dette gjører til
min hukommelse.

Desligest og kalken / efter hand
havde holdet nadvere / og sagde:
denne kalk er det nye testament i mit
blod; dette gjører saa ofte som I
drikke til min hukommelse.

Vor HERRe JESus Christus, i den Nat,
der hand blev forraad, Tog hand
Brødet, takkede og brød det, gaf sine
Discipler og sagde: Tager dette hen,
og æder det: Det er mit Legeme, som
gives for eder: Dette gjører til min
Hukommelse.

Lige saa tog hand og Kalken efter
Aftens Maaltid, takkede, gav dennem,
og sagde: Drikker alle der af: Denne
er det ny Testamentis kalk i mit Blod,
som udgydis for eder til Syndernis
Forladelse: Dette gjører, saa ofte, som
I det drikke, til min Hukommelse.

NT-oversættelse fra 1819:

...at den Herre Jesus i den Nat, der han blev forraadt, tog Brødet, takkede og brød det, og sagde: tager, æder; dette er mit Legeme, som brydes for Eder; dette gjører til min Ihukommelse.
Desligeste og Kalken, efter at han havde holdet Nadvere, og sagde: denne Kalk er det nye Testament i mit Blod; dette gjører, saa ofte som I det drikke, til min Ihukommelse.

Alterbog 1830:

Vor Herre Jesus Christus i den Nat, der han blev forraadt, NB. tog han Brødet, takkede og brød det, gav sine Disciple og sagde: Tager dette hen, og æder det! Det er mit Legem, som gives for Eder! Dette gjøre til min Ihukommelse!
Ligesaa (NB.) tog han og Kalken efter Aftens-Maaltid, takkede, gav dem og sagde: Drikker alle deraf! Denne er det ny Testamentes Kalk i mit Blod, som udgydes for Eder til Syndernes Forladelse! Dette gjører, saa ofte som I det drikke, til min Ihukommelse.

Alterbogen 1901:

Vor Herre Jesus Kristus, i den Nat, da han blev forraadt, (NB.) tog han Brødet, takkede og brød det, gav sine Disciple og sagde: „Tager dette hen og æder det; det er mit Legeme, som gives for eder. Dette gjører til min Ihukommelse.”
Ligesaa (NB.) tog han og Kalken efter Aftensmaaltid, takkede, gav dem og sagde: „Drikker alle deraf; denne er den nye Pagts Kalk i mit Blod, som udgydes for eder til Syndernes Forladelse. Dette gjører, saa ofte som I det drikke, til min Ihukommelse.”

NT-oversættelse fra 1907:

At den Herre Jesus i den Nat, da han blev forraadt, tog Brød, takkede og brød det og sagde: „Dette er mit Legeme, som er for eder; gør det til min Ihukommelse!“
Ligesaa tog han ogsaa Kalken efter Aftensmaaltidet og sagde: „Denne Kalk er den nye Pagt i mit Blod; gør det, saa ofte som I drikke det, til min Ihukommelse!“

Ritualbogen trykt 1912:

Vor Herre Jesus Kristus, i den Nat, da han blev forraadt, (NB.) tog Brødet, takkede og brød det, gav sine Disciple det og sagde: „Tag dette og æd det; det er mit Legeme, som gives for eder. Gør dette til min Ihukommelse!“
Ligesaa (NB.) tog han ogsaa Kalken efter Aftensmaaltidet, takkede, gav dem den og sagde: „Drik alle deraf; denne Kalk er den nye Pagt i mit Blod, som udgydes for eder til Syndernes Forladelse. Gør dette, saa ofte som I drikker det, til min Ihukommelse!“

Biskoppernes Vejledning 1949:

Vor Herre Jesus Kristus, i den nat, da han blev forrådt (NB), tog brødet, takkede og brød det, gav sine disciple det og sagde: »Tag dette og æd det; det er mit legeme, som gives for Eder. Gør dette til min ihukommelse!«
Ligeså (NB) tog han også kalken efter aftensmåltidet, takkede, gav dem den og sagde: »Drik alle deraf; denne Kalk er den nye pagt i mit blod, som udgydes for Eder til syndernes forladelse. Gør dette, så ofte som I drikker det, til min ihukommelse!«

NT-oversættelsen fra 1948:

...at Herren Jesus i den nat, da han blev forrådt, tog brød, takkede, brød det og sagde: »Dette er mit legeme, som gives for jer; gør dette til ihukommelse af mig!«
Ligeså tog han også kalken efter aftensmåltidet og sagde: »Denne kalk er den nye pagt ved mit blod; gør dette, så ofte som I drikker den, til ihukommelse af mig.«

Biskoppernes Vejledning 1955:

Vor Herre Jesus Kristus tog i den nat, da han blev forrådt (NB), et brød, takkede og brød det, gav sine disciple det og sagde: »Tag dette og spis det; det er mit legeme, som gives for Eder. Gør dette til ihukommelse af mig!«
Ligeså (NB) tog han også kalken efter aftensmåltidet, takkede, gav dem den og sagde: »Drik alle deraf; denne kalk er den nye pagt ved mit blod, som udgydes for Eder til syndernes forladelse. Gør dette, så ofte som I drikker den, til ihukommelse af mig!«

*Foreløbige Ændringer 1972 og
Alterbogsforslaget 1985:*

Vor Herre Jesus Kristus i den nat, da han blev forrådt, tog brødet (NB), takkede og brød det, gav sine disciple det og sagde: »Tag dette og spis det; det er mit legeme, som gives for jer. Gør dette til min ihukommelse.«
Ligeså tog han også kalken (NB) efter aftensmåltidet, takkede, gav dem den og sagde: »Drik alle heraf; denne kalk er den nye pagt i mit blod, som udgydes for jer til syndernes forladelse. Gør dette, så ofte som I drikker det, til min ihukommelse.«

1. Kor i NT-oversættelsen 1992:

... at Herren Jesus den nat, da han blev forrådt, tog et brød, takkede, brød det og sagde: »Dette er mit legeme, som gives for jer; gør dette til ihukommelse af mig!« Ligeså tog han også bægeret efter måltidet og sagde: »Dette bæger er den nye pagt ved mit blod; gør dette, hver gang i drikker det, til ihukommelse af mig!«

Matt. 26 i NT-oversættelsen 1992:

Mens de spiste, tog Jesus et brød, velsignede og brød det, gav sine disciple det og sagde: »Tag det og spis det; dette er mit legeme.« Og han tog et bæger, takkede, gav dem det og sagde: »Drik alle heraf; dette er mit blod, pagtens blod, som udgydes for mange til syndernes forladelse.«

Ritualudvalget, marts 92:

Vor Herre Jesus Kristus i den nat, da han blev forrådt,
(NB) tog brødet, takkede og brød det, gav sine disciple det og sagde:
»Tag dette og spis det; det er mit legeme, som gives for jer.
Gør dette til min ihukommelse.«
Ligeså (NB) tog han også kalken efter aftensmåltidet, takkede, gav dem den og sagde:
»Drik alle heraf; denne kalk er den nye pagt i mit blod, som udgydes for jer til syndernes forladelse.
Gør dette, så ofte som I drikker den, til min ihukommelse.«

Bertil Wiberg, marts 92:

Vor Herre Jesus Kristus tog den nat, da han blev forrådt, et brød, takkede og brød det, gav sine disciple det og sagde: »Tag det og spis det; dette er mit legeme, som gives for jer. Gør dette til ihukommelse af mig!«
Ligeså tog han også bægeret efter måltidet, takkede, gav dem det og sagde: »Drik alle heraf; dette bæger er den nye pagt ved mit blod, som udgydes for jer til syndernes forladelse: Gør dette, hver gang I drikker det, til ihukommelse af mig!«

Til overvejelse foreslås, at det hidtidige (NB) erstattes af en anden typografisk markering.

Den aronitiske velsignelse (4. Mos. 6,24-26)

Bibelform

Christian den Tredies Bibel, 1550:

Herren velsigne dig oc beuare dig.
Herren lade sit Ansict skinne offuer dig / oc vere dig naadig.
Herren løffte sit Ansict offuer dig /
Oc giffue dig fred.

Christians IV's Bibel, 1633:

Herren velsigne dig oc bevare dig.
Herren lade sit Ansict skinne ofuer dig / oc være dig Naadig.
Herren løfte sit Ansict ofuer dig / Oc gifue dig Fred.

Liturgisk form

Den danske Kirkeordinans 1539:

Herren welsigne deg och beuare deg,
Herren lade liusne sit ansigt offuer deg oc være deg naadig,
Herren lette sit aasiun paa deg oc giffue deg fred.

Palladius' Alterbog 1556:

Herren velsigne dig oc beuare dig /
Oc ver dig naadig / Herren læthe sit Aasiun paa dig oc giffue dig fred.

I Kirkeritualet 1685 findes følgende ordlyd (her citeret fra Konvent for Kirke og Theologis udgave 1985, s. 21):

HERren velsigne dig og bevare dig!
HERren lade lyse sit Ansigt over dig!
og være dig naadig!
HERren lette sit Aasyn på dig, og give dig Fred!

*Christian den Syvendes Bibel, 15. oplag.
Kbh. 1806:*

Herren velsigne dig, og bevare dig!
Herren lade sit ansigt lyse over dig,
og være dig naadig!
Herren opløfte sit ansigt til dig, og
give dig fred!

I GT-oversættelsen fra 1871:

Herren velsigne dig, og bevare dig!
Herren lade lyse sit Ansigt over dig,
og være dig naadig!
Herren opløfte sit Ansigt til dig, og
give dig Fred!

GT-oversættelsen fra 1931:

Herren velsigne dig og bevare dig,
Herren lade sit ansigt lyse over dig og
være dig nådig, Herren løfte sit åsyn
på dig og give dig fred!

GT-oversættelsen 1992:

Herren velsigne dig og bevare dig,
Herren lade sit ansigt lyse over dig og
være dig nådig,
Herren løfte sit ansigt mod dig og
give dig fred.

Alterbogen 1830:

Herren velsigne dig og bevare dig!
Herren lade lyse sit Ansigt over dig
og være dig naadig!
Herren løfte sit Aasyn paa dig og give
dig Fred!

I Alterbogen 1901:

Herren velsigne dig og bevare dig!
Herren lade lyse sit Ansigt over dig,
og være dig naadig!
Herren løfte sit Aasyn på dig, og give
dig Fred!

I Ritualbogen trykt 1923:

Herren velsigne dig og bevare dig!
Herren lade sit Ansigt lyse over dig
og være dig naadig!
Herren løfte sit Aasyn på dig og give
dig Fred!

I Biskoppernes Vejledning 1949 og 1955:

Herren velsigne dig og bevare dig!
Herren lade sit ansigt lyse over dig og
være dig nådig!
Herren løfte sit åsyn på dig og give
dig fred!

Ritualudvalget, marts 92:

Herren velsigne dig og bevare dig!
Herren lade sit ansigt lyse over dig og
være dig nådig!
Herren løfte sit åsyn på dig og give
dig fred!